

## افغانستان و سازمان‌های بین‌المللی: مطالعه موردی سازمان تجارت جهانی

مصطفی احمدی\*

چکیده

یکی از مباحث مهم که امروزه در حوزه سازمان‌های بین‌المللی در روابط بین‌الملل مطرح است، جایگاه سازمان‌های بین‌الملل و تأثیر آن بر امنیت و صلح جهانی در رهیافت‌های مهم نظری روابط بین‌الملل است. پرسش اصلی این تحقیق این است که عضویت افغانستان در سازمان‌های بین‌المللی و مشخصاً در سازمان تجارت جهانی، چه تأثیری بر ثبات، امنیت و توسعه آن دارد؟ برای تحلیل بحث، دیدگاه دو رهیافت کلان مطرح در حوزه روابط بین‌الملل، در قبال جایگاه سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی به بحث گرفته شده است. در حالی که واقع‌گرایی نگاه مثبت به کارکرد و جایگاه سازمان‌ها ندارد و آن‌ها را ابزاری در اختیار دولت‌ها می‌داند، لیبرالیسم به نقش سازنده سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی در عصر جهانی‌شدن تأکید دارد. یافته‌های تحقیق، با توجه به پیامد عضویت چند کشور در سازمان‌های بین‌المللی، نشان می‌دهد که عضویت کشورهای توسعه‌نیافته در این نهادها، بر ثبات سیاسی و در نتیجه توسعه اقتصادی آن‌ها تأثیر مثبتی داشته است؛ به‌طوری که افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، افزایش تولید ناخالص داخلی، افزایش

\* پژوهشگر و استاد دانشگاه.

تراز تجاری و کاهش نرخ مؤثر ارز که به‌عنوان متغیرهای مستقل برای عضویت در سازمان تجارت جهانی در نظر گرفته شده‌اند، اثر مثبت بر شاخص امنیت و صلح کشورهای منتخب و در نتیجه افغانستان دارد.

واژگان کلیدی: سازمان تجارت جهانی، صلح و امنیت افغانستان، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، رشد اقتصادی.

## مقدمه

امروزه بحث در خصوص سازمان‌های بین‌المللی به‌عنوان یکی از مباحث مهم در حوزه روابط بین‌الملل مورد توجه قرار دارد و حتی مطالعه سازمان‌های بین‌المللی به‌عنوان یک شاخه فرعی و یک رشته فرعی مجزا در محافل آکادمیک مطرح شده است. از مسائل و اهداف اصلی سازمان‌های بین‌المللی در قرن حاضر نیز رسیدن به صلح جهانی و امنیت دسته‌جمعی بوده است. که این امر در اساس‌نامه سازمان بین‌المللی مهم قرن، یعنی سازمان ملل متحد، متبلور شده است. امروزه زندگی بین‌المللی بدون سازمان‌های بین‌المللی اصلاً قابل تصور نیست؛ یعنی هیچ دولتی را بلااستثنا نمی‌توان پیدا کرد که عضو یک یا چند سازمان بین‌المللی نباشد و این بیش‌تر از پیش، اهمیت برقراری رابطه و همکاری به‌منظور رسیدن به یک اجماع نظر و اتفاق نظر بین دولت‌ها را نشان می‌دهد؛ بنابراین، ملاحظه می‌شود که تا چه حد سازمان‌های بین‌المللی در زندگی سیاسی، اقتصادی و اجتماعی بین‌المللی از جایگاه مهمی برخوردارند.

افغانستان نیز در ادوار مختلف در تعامل با سازمان‌های بین‌المللی بوده است که برخی از این تعاملات به نیمه اول قرن گذشته برمی‌گردد و بخشی از این تعاملات در قرن جدید و با حضور آمریکا در این کشور، بیش‌تر از قبل شده است و در طی سال‌های اخیر به عضویت و سهم‌گیری بیش‌تری در برخی سازمان‌ها، مانند سازمان تجارت جهانی، منجر شده است. افغانستان در طی بیش از یک دهه اخیر با استفاده از ارتباطات و تعاملاتی که با نهادها و سازمان‌های مختلف بین‌الملل داشته، توانسته است از برخی فرصت‌ها و مزیت‌های آن‌ها استفاده کند تا بتواند زودتر به ثبات سیاسی و اقتصادی برسد و مسیر توسعه را با سرعت بیش‌تری طی کند.

در این تحقیق، به دنبال پاسخ‌دادن به این پرسش مهم هستیم که عضویت افغانستان در سازمان‌های بین‌المللی و مشخصاً در سازمان تجارت جهانی، چه تأثیری بر ثبات، امنیت و توسعه

آن دارد؟ برای تحلیل بحث، بعد از تعاریف عبارات اصلی تحقیق، ابتدا دیدگاه دو رهیافت کلان مطرح در حوزه روابط بین‌الملل در قبال جایگاه سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی و نقشی که این سازمان‌ها می‌توانند در ثبات و امنیت کشورها داشته باشند، به بحث گرفته شده است. در رهیافت اول، واقع‌گرایی نگاه مثبت به کارکرد و جایگاه سازمان‌ها ندارد و آن‌ها را ابزاری در اختیار دولت‌ها می‌داند. در رهیافت دوم، لیبرالیسم به نقش سازنده سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی در عصر جهانی شدن تأکید دارد و به‌طور خلاصه این دیدگاه، نقش سازمان‌ها را با توجه به این‌که منافع مشترکی را ایجاد می‌کنند، در عرصه بین‌الملل مفید و مهم می‌داند. از آنجایی که نمی‌توان تمام سازمان‌ها را به‌طور همزمان در نظر گرفت و برای ساده‌سازی روند تحقیق، سازمان تجارت جهانی را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین سازمان‌های بین‌الملل که می‌تواند بر عرصه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشورها تأثیر بگذارد، در نظر گرفته و روند عضویت افغانستان در این سازمان را به‌طور خلاصه مورد بحث و بررسی قرار داده‌ایم.

برای پاسخ به پرسش تحقیق، باید شاخص‌هایی را برای موضوع جهانی شدن و عضویت در سازمان‌های بین‌المللی در نظر گرفت که در این مطالعه، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های آزادسازی تجاری در نظر گرفته شده است. از شاخص‌های مهم دیگری که می‌توان آن را در نظر گرفت، نرخ مؤثر ارز است. نرخ مؤثر ارز به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل رقابت‌پذیری بین‌المللی تلقی می‌شود. با افزایش آن، رقابت‌پذیری صادراتی کشور افزایش و با کاهش آن، رقابت‌پذیری صادراتی کشور کاهش می‌یابد؛ لذا حفظ و یا ارتقای نرخ مؤثر ارز، اثر مثبت بر تراز تجاری کشور و کاهش آن، اثر منفی بر آن خواهد داشت (مجرد و رازینی، ۱۳۸۶: ۱۳۱).

تولید ناخالص داخلی، مخارج نظامی، مخارج غیر نظامی و تراز خالص تجاری نیز می‌توانند شاخص‌های مهمی به‌منظور عضویت در سازمان‌های بین‌المللی در نظر گرفته شوند که با استفاده از این شاخص‌ها می‌توان اثرات عضویت کشورهای در حال توسعه را بر شاخص صلح و امنیت آن‌ها بررسی کرد. در نهایت، با استفاده از یک مدل اقتصادسنجی و روش «پانل دیتا»، میزان تأثیرگذاری شاخص‌های نامبرده‌شده بر شاخص صلح و امنیت برخی کشورهای عضو منتخب در سازمان تجارت جهانی، بررسی می‌شود که نتایج به‌دست آمده این را نشان می‌دهد که عضویت در سازمان تجارت جهانی می‌تواند باعث ایجاد ثبات و امنیت و در نهایت توسعه کشورهای گردد.

## ۱. مفاهیم

### ۱-۱. جهانی شدن

جهانی شدن عبارت است از برقراری روابط متنوع و متقابل بین دولت‌ها و جوامع که به ایجاد نظام جهانی کنونی انجامیده است و نیز فرآیندی که از طریق آن، تصمیمات و فعالیت‌ها در یک بخش از جهان، می‌تواند پیامدهای مهمی برای سایر افراد و جوامع در بخش‌های دیگر کره زمین داشته باشد. تعدادی از فرآیندهای پیچیده و به هم مرتبط که اساساً اقتصادی، تکنولوژیک، فرهنگی، محیطی و سیاسی هستند، تحت عنوان جهانی شدن تثویزه گردیده‌اند. جهانی شدن دربردارنده جریان کالاها، سرمایه انسانی، اطلاعات، عقاید، اندیشه‌ها و خطرات بین مرزهای ملی است که با ظهور شبکه‌های اجتماعی و نهادهای سیاسی که دولت-ملت‌ها را محدود می‌کنند، توأم شده است (عرفانی، ۱۳۸۶: ۱۰۷).

#### ۱-۱-۱. جهانی شدن اقتصادی

جهانی شدن، به‌ویژه جهانی شدن اقتصادی، یکی از مهم‌ترین موضوعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل است که با عضویت در سازمان‌های بین‌المللی، این مهم امکان‌پذیر است؛ اما فراتر از این، جهانی شدن یکی از فراگیرترین و پرکاربردترین مفاهیم و اصطلاحات در روابط بین‌الملل است (فیروزآبادی، ۱۳۹۵: ۱۸۳). موضوع جهانی شدن، مقوله مهمی است که کشورهای جهان سوم با آن روبه‌رو هستند. تشکیل سازمان تجارت جهانی (WTO) در سال ۱۹۹۵ و حتی قبل‌تر از آن، تشکیل موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت، گات (GATT)<sup>۱</sup>، در ۱۹۴۸ و اهتمام اکثریت کشورها به برقراری تجارت آزاد از طریق عضویت در این سازمان‌ها، باعث شده است که اهمیت مرزهای جغرافیایی به‌عنوان مرزهای اقتصادی کاهش یابد، از موانع تجارت به‌شدت کاسته شده است و دنیا به سمت یکپارچگی حرکت می‌کند. کشورهای دنیا دیگر به‌دنبال اتخاذ سیاست‌های درون‌گرا و خودکفا نیستند؛ بلکه به‌دنبال افزایش سهم خود از اقتصاد تجارت جهانی هستند. امروزه بقای هر سیاست و اقتصادی در گرو توان رقابتی‌اش با سایر سیاست‌ها و اقتصادهای دنیاست و جهانی شدن اقتصادی، تحولی است که در حال تکمیل شدن می‌باشد. این امر هم دلیل مهم دیگری بر اهمیت تجارت و سیاست خارجی و اتخاذ سیاست‌های مناسب و به‌جا در مورد

1. General Agreement on Tariffs and Trade.

آن می‌باشد. بسیاری از کشورهای در حال توسعه که به سیاست‌های درهای باز و توسعه صادرات روی آورده‌اند، به رشد و توسعه خوبی در اقتصادهایشان دست یافته‌اند. کشورهای آسیای جنوب شرقی، شیلی و برزیل از جمله موفق‌ترین این کشورها هستند. موفقیت این کشورها نیز انگیزه مهمی برای کشورهای در حال توسعه دیگر بود تا هرچه سریع‌تر به عضویت سازمان‌های بین‌المللی، مانند سازمان تجارت جهانی، درآمده و در مسیر جهانی‌شدن قرار بگیرند.

## ۱-۱-۲. جهانی‌شدن سیاسی

دومین بعد مهم جهانی‌شدن، جهانی‌شدن سیاسی است. با توجه به تعامل متقابل سیاست و اقتصاد، طبیعی است که جهانی‌شدن اقتصادی در یک بستر سیاسی رخ می‌دهد و همین‌طور نتایج سیاسی را به بار می‌آورد؛ به‌ویژه اگر جهانی‌شدن یک پروژه و ایدئولوژی سیاسی باشد، کنش و واکنش این دو نوع از جهانی‌شدن ملموس‌تر و محسوس‌تر است (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۵: ۱۸۶). جهانی‌شدن سیاسی به صورت‌های متفاوتی تعریف می‌شود: جهانی‌شدن سیاسی فرآیندی است که طی آن، مسئولیت‌های تصمیم‌گیری از حکومت‌های ملی به سازمان‌های بین‌المللی منتقل می‌شود. در تعریف دیگر، جهانی‌شدن سیاسی به معنای تغییر و دگرگونی در دامنه و برد قدرت و اقتدار سیاسی و اشکال حکومت است (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۵: ۱۸۷).

آنچه که امروزه باعث جهانی‌شدن بیش‌تر کشورها شده است، وجود سازمان‌های بین‌المللی است که بعد از جنگ جهانی دوم، بر تعداد آن‌ها افزوده شده است.

## ۱-۲. سازمان‌های بین‌المللی

سازمان‌های بین‌المللی به‌طور خاص نهادهایی هستند که توسط دولت‌ها تشکیل شده‌اند، اعضای آن‌ها را دولت‌ها تشکیل می‌دهند و در عین حال، موجودیتی مستقل از دولت‌های عضو نیز دارند و شخصیت حقوقی محسوب می‌شوند. به این ترتیب، آن‌ها هم نهاد و هم کارگزار هستند. به بیان «مارتین سیمونز»<sup>۱</sup> از آن‌جا که دولت‌ها به سازمان‌های بین‌المللی شکل می‌دهند، موضوع یک گزینش راهبردی هستند؛ اما در عین حال، بعد از شکل‌گرفتن، واجد پیامدهایی کم و بیش مستقل از خواست تشکیل‌دهندگان نیز می‌باشند (مشیرزاده، ۱۳۹۳: ۸).

1. Martin and Simmons.

از مسائل و اهداف اصلی سازمان‌های بین‌المللی در قرن حاضر، رسیدن به صلح جهانی و امنیت دسته‌جمعی بوده است که این امر در اساس نامۀ سازمان بین‌المللی مهم قرن، یعنی سازمان ملل متحد، متبلور شده است. در واقع، جنگ سرد باعث اختلال در روند سیستم امنیت بین‌المللی گردید. امروزه زندگی بین‌المللی بدون سازمان‌های بین‌المللی اصلاً قابل تصور نیست؛ یعنی هیچ دولتی را بلا استثنا نمی‌توان پیدا کرد که عضو یک یا چند سازمان نباشد و این بیش‌تر از پیش، اهمیت برقراری رابطه و همکاری به‌منظور رسیدن به یک اجماع نظر و اتفاق نظر بین دولت‌ها را نشان می‌دهند؛ بنابراین، ملاحظه می‌شود که تا چه حد سازمان‌های بین‌المللی در زندگی سیاسی، اقتصادی و اجتماعی بین‌الملل از جایگاه مهمی برخوردارند. سازمان‌های بین‌المللی از دیرباز در برقراری و حفظ صلح و امنیت تأثیر داشته‌اند و از رشته‌های مختلف به‌منظور حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات استفاده می‌کنند که شامل روش‌های سیاسی، مانند مذاکره، میانجی‌گری، سازش و یا روش‌های حقوقی، مانند داوری و رسیدگی قضایی می‌شود (والتون و ویجاندرا، ۱۳۸۷: ۶۷).

امروزه در جامعه بزرگ جهانی، سازمان‌های بین‌المللی نه‌تنها در حوزه‌های فنی، تجاری و صنعتی، مدیریت جامعه بین‌المللی را عهده‌دار شده‌اند؛ بلکه در امور حاکمیتی، مثل حفظ صلح، خلع سلاح و کنترل تسلیحات نیز قد علم کرده‌اند. بر این اساس، سازمان‌های بین‌المللی که ماهیتاً نهادهایی فاقد حاکمیت قلمداد می‌شوند، از رهگذر توافق دولت‌ها، به اعمال اختیارات حاکمیتی مختلف مبادرت می‌ورزند. در این وادی، یک سازمان بین‌المللی، اجتماعی از دولت‌ها می‌باشد. محل استیلای قدرت سازمان‌های بین‌المللی متغیر ولی هر آنچه که به‌صورت امور داخلی یک کشور درنیاید را می‌توان تحت نفوذ این سازمان‌ها در جامعه بین‌المللی دانست (بیگزاده، ۱۳۹۰: ۱۴).

امروزه در روابط بین‌الملل، عضویت در سازمان‌های بین‌المللی و تأثیر آن بر مؤلفه‌های مهمی، مانند امنیت و صلح در کشورها، طبق دیدگاه‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته است که در ابتدا مفاهیم امنیت بین‌الملل و صلح را مورد بررسی و تعریف قرار می‌دهیم و سپس جایگاه سازمان‌ها را در دیدگاه‌های مطرح روابط بین‌الملل بررسی خواهیم کرد.

امنیت از جمله مفاهیم پیچیده‌ای است که ارائه تعریفی دقیق از آن به‌سادگی میسر نیست. امنیت مفهومی به‌شدت ذهنی، نسبی و برساخته اجتماعی است. قدمت اندیشه درباره این مفهوم به آغاز حیات بشری و زیست اجتماعی بازمی‌گردد. مجادلات در مورد امنیت از پایان جنگ جهانی دوم به بعد، به مجامع آکادمیک راه پیدا کرده و با وجود گذشت بیش از شش دهه از مناظرات در باب این مفهوم، کماکان عدم اتفاق نظر در بین محققان در فهم چیستی آن، نظر مشترک تلاش‌های فکری است (درویشی، ۱۳۸۹: ۵۷).

امنیت به‌معنای اولیه و ساده عبارت است از: صیانت نفس از خطرات احتمالی که جان آدمی را تهدید می‌کند. در تعریفی دیگر، امنیت، شرایطی است که در چارچوب آن فرد در مقابل خطرات، تهدیدات و زیان‌های ناشی از زندگی اجتماعی، مورد حمایت جمع (جامعه) قرار می‌گیرد. می‌توان امنیت را مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت و در مورد افراد، نبود ترس، بیم و دلهره نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع فردی و اجتماعی و به مخاطره‌نیفتادن این حقوق و آزادی‌ها و مصون‌بودن از تهدید، خطر مرگ، بیماری، فقر و حوادث غیر مترقبه و درک هر عاملی که آرامش انسان را از بین ببرد، تعریف کرد (یزدانی و صادقی، ۱۳۸۹: ۴۹).

در تعریفی دیگر، امنیت عبارت است از رها بودن از خطر یا ترس و هرگاه فرد، سازمان، دولت یا جامعه‌ای واقعاً از خطر مورد نظر رها بوده یا در مقابل آن حفاظت شود، گفته می‌شود که آن فرد، سازمان، دولت یا جامعه از امنیت برخوردار است. در این تعریف، امنیت پدیده‌ای عینی تلقی شده و در برخی دیگر از تعاریف، بر ادراکی و ذهنی‌بودن آن تأکید شده است. بر اساس این رویکرد، رها بودن واقعی از خطر، مبین امنیت نیست؛ بلکه در صورتی که فرد، سازمان، دولت یا جامعه‌ای احساس رها بودن از خطری را داشته باشد، نسبت به آن خطر از امنیت برخوردار خواهد بود (برومند و دیگران، ۱۳۸۷: ۱۸).

در نهایت این‌که امنیت به‌معنای نبود تهدیدها است. رهایی‌بخشی و آزادساختن مردم از آن دسته قید و بندهای فیزیکی و انسانی که آنان را از انجام آنچه آزادانه تصمیم به انجامش می‌گیرند، بازمی‌دارد. جنگ و تهدید جنگ یکی از قید و بندها است و فقر، آموزش و پرورش ضعیف، سرکوب سیاسی و مانند آن‌ها نیز نمونه دیگر آن است. امنیت و رهایی دو روی یک سکه‌اند.

رهایی بخشی و نظم (نه قدرت) است که امنیت راستین به وجود می آورد (بوث<sup>۱</sup>، ۱۹۹۱: ۳۱۹).

در سطح بین الملل و در پارادایم امنیت بین المللی نیز دولت ها به عنوان کارگزار انحصاری تأمین امنیت و تنها هدف مرجع امنیت به شمار نمی روند؛ بلکه از یک سو جامعه بین المللی به عنوان یک کل واحد هدف مرجع امنیت است که به صورت امنیت بین المللی تجلی می یابد و از سوی دیگر، تأمین و حفظ امنیت بین المللی مسئولیت جامعه بین المللی است. از لحاظ نظری، امنیت بین المللی یک خیر مشترک و کالای عمومی است که در قالب امنیت دسته جمعی توسط همه کشورهای عضو جامعه بین المللی تأمین و تضمین می شود؛ اما در عمل، وظیفه و مسئولیت تأمین و تضمین امنیت بین المللی بر عهده شمار معدودی از کشورها است که اصطلاحاً قدرت های بزرگ نامیده می شوند. امنیت دسته جمعی تعبیه شده در منشور سازمان ملل متحد، مصداق بارز این نوع امنیت بین المللی است.

#### ۴-۱. صلح

یکی از ارزش ها و نیازهای ضروری انسان و شاید مهم ترین آنها، صلح به معنای آرامش و طمأنینه است. در حیات اجتماعی نیز صلح یک ارزش و ضرورت جوامع انسانی است. در تعاملات و مناسبات واحدهای سیاسی مختلف، صلح همواره اهمیت و ضرورت داشته است که در تاریخ مدرن از آن به عنوان صلح بین المللی یاد می شود. روابط بین الملل مدرن با پیمان های صلح در وستفاليا صلح وستفالیایی خوانده می شود، آغاز گشت. تحولات و وقایع اخیر در عرصه روابط بین المللی به خوبی نشان می دهد که در سده حاضر، صلح و عدالت بیش تر از هر چیز دیگری، در معرض خطر، تهدید و نقض قرار دارد. این تحولات، از اقدامات نظامی یک جانبه، قتل عام و محاصره شهرها و هژمون طلبی برخی رژیم ها و دولت ها در اقصا نقاط جهان گرفته تا فقر و گرسنگی ها و عدم توزیع عادلانه امکانات حیات انسانی میان ملت ها و هم چنین بی سوادی و عدم دسترسی به آگاهی های لازم برای مواجهه صحیح با حوادث طبیعی و غیر مترقبه و آنچه در زندگی اجتماعی رخ می دهند و نهایتاً فقدان حاکمیت عدالت بر روابط بین المللی، همه جوامع اعم از توسعه یافته و در حال توسعه، ملی و بین المللی را با بحران روبه رو نموده؛ به طوری که بیش ترین زمان و بودجه ها نیز در سطح جهان به همین مسائل و شیوه های برخورد واکنشی به آنها اختصاص یافته و می یابند. این در حالی است که عدم درک صحیح

1. Booth.

از بسترها و عوامل منتهی به بحران‌های صلح، پیامدهای دقیق این عوامل بر کم و کیف حیات بشری و همچنین وظایف و کارکردهای دولت‌ها و جامعه بین‌المللی در این رابطه، نه تنها امکان واکنش به این مسائل را در پهنه زیست جمعی بشر ناممکن ساخته؛ بلکه به جای شناخت علت‌ها بر معلول‌ها تمرکز گردیده، آسیب‌های ناشی از وضعیت موجود و حاکم ادراک نشده و نهایتاً اهمیت و بسترهای پیش‌گیری از چنین بحران‌هایی نیز در پس ظواهر و صورت‌بندی‌های جامعه بین‌المللی دولت‌ها پنهان گردیده است (سازمند، ۱۳۸۴: ۱۵۸).

## ۲. مبانی نظری

با توجه به دو رویکرد کلان واقع‌گرایی و لیبرالیسم، مبانی نظری جایگاه سازمان‌های بین‌المللی و تأثیر آن‌ها بر امنیت و صلح، در این قالب طبقه‌بندی شده است.

### ۲-۱. واقع‌گرایی و سازمان‌های بین‌المللی

واقع‌گرایی سیاسی یک مکتب فکری و سنت نظری است که ریشه در افکار و اندیشه سیاسی فلاسفه‌ای؛ چون: ماکیاوولی، هابز و آراء تاریخ‌نگارانی چون تویسیدید دارد. واقع‌گرایی به واسطه ماهیت و توصیه‌های احتیاط‌آمیز، کاربردپذیری و امکان کاربست در خورد نظام بینادولتی و مبتنی بر رقابت کشورها، بعد از پیمان صلح وستفالی در سال ۱۶۴۸ به صورت حکمت متعارف و مقبول در روابط بین‌الملل درآمد (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۵: ۲۲۹).

یکی از مفروضات مهم این گروه از نظریه‌پردازان این است که دولت، کنشگر اصلی نظام بین‌الملل محسوب می‌شود و دولت‌ها در عرصه روابط بین‌الملل به دنبال منافع ملی خود و کسب قدرت هرچه بیش‌تر می‌باشند که به شکل منافع ملی تعریف شده است. این امر برای دولت‌ها گریزناپذیر است؛ زیرا نظام سیاسی که در آن به سر می‌برند، آنارشیک است و در چنین حالتی، هیچ مرجع اقتداری برای حل و فصل اختلافات و تخصیص منابع کمیاب وجود ندارد و در نتیجه، دولت‌ها می‌بایستی برای کسب و حفظ این منابع تلاش کنند و برای حفظ خود در مقابل تهدیدات خارجی، روی پای خود بایستند. با توجه به وجود چنین شرایطی، واقع‌گرایان جایگاهی را برای مطالعه و اهمیت‌دادن به سازمان‌های بین‌المللی در نظر نمی‌گیرند و از دیدگاه این گروه، سیاست بین‌الملل به منزله یک بازی مستمر و همیشگی است که هدف آن کسب هرچه بیش‌تر

قدرت است و طبق استدلال واقع‌گرایان، همکاری سایر دولت‌ها یک متغیر مستقل محسوب نمی‌شود؛ بلکه متغیری وابسته به مؤلفه قدرت است؛ یعنی دولت‌ها زمانی دست به همکاری و ائتلاف و حتی تشکیل سازمان‌های بین‌المللی خواهند زد که این کار، قدرت آن‌ها را افزایش دهد. از طرف دیگر، واقع‌گرایان معمولاً بر این نظر متفق‌القول می‌باشند که نظام سیاسی بین‌المللی نمی‌تواند صلح‌آمیز، عادلانه و همکاری‌جویانه باشد؛ زیرا حوزه و عرصه بین‌المللی دارای برخی ویژگی‌های مهم مثل منازعه و رقابت میان دولت-ملت‌ها است (سازمند، ۱۳۸۷: ۱۲۱).

مفهوم‌بندی پارادایم واقع‌گرایی از امنیت و تحلیل و تبیین آن بر مبنای اصول و مفروضه‌های دولت‌محوری، قدرت‌محوری، آنارشی و موازنه قوا سامان و سازمان می‌یابد؛ به گونه‌ای که روابط بین‌الملل بر پایه رقابت و کشمکش کشورها بر سر قدرت، جهت بقا در نظام بین‌الملل آنارشیکی شکل می‌گیرد که آنان را خواسته یا نخواست، به موازنه‌سازی در برابر قدرت‌های برتر سوق می‌دهد (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۵: ۱۱۶).

شاید به جرأت بتوان گفت که هیچ نحله فکری به اندازه واقع‌گرایی، امنیت بین‌الملل را مورد بررسی و تحلیل قرار نداده است؛ اما نکته مهمی که در این دیدگاه وجود دارد، این است که نگاه این دیدگاه به امنیت و صلح بین‌المللی، نگاه وستفالیایی است که از محدوده مرزهای دولت‌ها چندان فراتر نمی‌رود. به‌طور خلاصه می‌توان گفت که واقع‌گرایان بیش‌تر از این که امنیت و صلح بین‌الملل را به‌صورت مفهوم منحصر به فرد در نظر بگیرند، آن را با تمرکز بر امنیت ملی دولت-ملت‌ها تعریف می‌کنند و حاکمیت و استقلال کشورها را مهم‌ترین رکن امنیت و صلح بین‌الملل می‌دانند.

## ۲-۲. لیبرالیسم و سازمان‌های بین‌المللی

با صلح ورسای و انتشار اعلامیه «وودرو ویلسون»، رئیس‌جمهور ایالات متحده آمریکا، در سال ۱۹۱۹ و در پایان جنگ جهانی اول بود که امید به تغییر بنیادین در نظام بین‌الملل و روابط حاکم بر میان دولت‌ها شکل گرفت. ویلسون بر آن بود که ما چه بخواهیم و چه نخواهیم، زندگی جهان مشارکت داریم. منافع همه ملت‌ها منافع ما هم هست. ما با بقیه شریکیم. آنچه بر نوع بشر اثر گذارد، لاجرم از مسائل ما نیز هست و ما اعتقاد داریم که همه ملت‌ها منافع برابری در ثبات سیاسی مردمان آزاد دارند و برای حفظ آن‌ها نیز مسئولیتی برابر دارند. تأکید ویلسون

بر ایجاد سازوکارهای حفظ صلح، مانند سازمان‌های بین‌المللی و خصوصاً جامعه ملل، حقوق بین‌الملل، امنیت دسته‌جمعی، جهانی امن برای دموکراسی، حق تعیین سرنوشت ملل، دیپلماسی علنی، آزادی کشتیرانی و دریاهای آزاد، حذف موانع اقتصادی، برابری شرایط تجاری برای همه کشورهای صلح‌دوست، کاهش تسلیحات ملی و غیره، نویدبخش جهانی نوین بود. او این انگاره را که تجارت آزاد مروج صلح است، با این برداشت ترکیب کرد که سازمان‌های بین‌المللی نیز سازوکار حفظ صلح‌اند (مشیرزاده، ۱۳۹۴: ۲۵).

بر اساس نظریه «مایکل ماندل بوم»<sup>۱</sup>، سه عنصر لیبرال باعث تقویت یکدیگر می‌شوند و آن سه پایه عبارتند از: ۱) صلح به‌عنوان بنیان مرجع روابط میان کشورها؛ ۲) دموکراسی به‌عنوان راه بهینه سازمان‌دهی حیات سیاسی در درون آن‌ها؛ ۳) بازار آزاد به‌عنوان وسیله تولید ثروت. بر اساس نظر وی، دموکراسی‌ها تمایل به سیاست خارجی صلح‌آمیز دارند. بازار آزاد نیز در طول زمان مشوق دموکراسی و صلح است (مشیرزاده، ۱۳۹۴: ۳۱). در مجموع طبق این دیدگاه، در جهانی متشکل از مسائل گوناگونی که پیوند کاملی با هم ندارند و جهانی که در آن ائتلافات از شکل فراملی و فرادولتی برخوردارند، نقش بالقوه نهادها و سازمان‌های بین‌المللی در چانه‌زنی سیاسی بسیار افزایش می‌یابد. به‌طور اخص، نهادهای بین‌المللی به شکل‌گیری دستور کار بین‌المللی کمک کرده و به‌عنوان عوامل تسریع‌کننده برای برقراری پیوند میان مسائل مختلف از سوی دولت‌ها عمل می‌کنند. هم‌چنین سازمان‌های بین‌المللی با دور هم جمع کردن مقامات رسمی، به فعال‌شدن ائتلافات بالقوه در سیاست جهانی کمک می‌کنند (سازمند، ۱۳۸۷: ۱۲۹).

به‌طور خلاصه، این دیدگاه، نقش سازمان‌ها را با توجه به این‌که منافع مشترکی را ایجاد می‌کنند، مفید و مهم می‌داند. با آشکارشدن ظرفیت و کارایی سازمان‌های کارکردی و نیز کاهش کفایت دولت‌ها، قدرت دولت‌ها کاهش خواهد یافت و از این‌رو، وفاداری‌های اساسی میان دولت‌ها و سازمان‌ها تقسیم خواهد شد و در این رهیافت، دولت‌ها برخلاف دیدگاه واقع‌گرایان، تنها کنش‌گران نظام بین‌الملل محسوب نمی‌شوند؛ بلکه در کنار آن‌ها سازمان‌های بین‌المللی، نهادهای بین‌المللی، شرکت‌های فراملی و گروه‌ها نیز فعالیت دارند. بر اساس تفکر این دیدگاه، تکامل بشر را از طریق دموکراسی و توسعه قابل دستیابی می‌دانند و نظم در دیدگاه لیبرالیستی از توازن قوا حاصل نمی‌شود؛ بلکه حاصل تعاملاتی است که بین لایه‌های مختلف ترکیبات

1. Michael Mandelbaum.

حاکمیتی، سازش بین قوانین، هنجارهای مشترک، رژیم‌های بین‌المللی و مقررات نهادی وجود دارد. در این راستا، لیبرال‌ها برای ترغیب همکاری از طریق نهادهای بین‌المللی خلع سلاح و حقوق بین‌الملل، بر تقویت چندجانبه‌گرایی و نظام مبتنی بر همکاری‌های دسته‌جمعی به‌جای برقراری اتحادیه‌های دوجانبه و استقرار به اصطلاح موازنه حاصل از اتحادهای مزبور تأکید می‌کنند. لیبرال‌ها معتقدند که بهره‌گیری از نیروی نظامی که برای تحت تأثیر قراردادن سایر بازیگران و یا تغییر الگوهای رفتاری آن‌ها است، در مقایسه با سایر ابزارها (دیپلماسی) بسیار پرهزینه است. این در شرایطی است که می‌توان از طریق سازمان‌های بین‌المللی، رژیم‌ها و قوانین بین‌المللی و ایجاد هنجارها و قوانین، فضای مسالمت‌آمیزتری را برای حل و فصل اختلافات فراهم کرد (اقارب‌پرست، ۱۳۸۶: ۸۶).

تبعات اعتقاد به مؤلفه‌های فوق‌الذکر در دیدگاه کلی متفکران لیبرالیسم نسبت به امنیت و صلح بین‌المللی عبارت‌اند از:

۱. جنگ شدیدترین تهدید امنیتی و بالاصاله بدترین پدیده در نظام بین‌الملل محسوب می‌شود؛
۲. جنگ پدیده‌ای اجتناب‌پذیر است و می‌توان با تمسک به سازمان‌های بین‌المللی آن را از بین برد؛
۳. با استفاده از ابزارهای مسالمت‌آمیز؛ نظیر دیپلماسی، حقوق بین‌الملل، سازمان‌های بین‌المللی و نیز با توسعه رژیم‌های بین‌المللی و معاهدات، می‌توان از بروز جنگ و ناامنی جلوگیری کرد؛
۴. باید به نظام دسته‌جمعی توجه کرد؛ یعنی امنیت هر دولت در مورد توجه دولت‌های دیگر نیز هست؛ بنابراین، دولت می‌پذیرد که در مقابله با تهاجم، پاسخ جمعی را برگزیند؛
۵. حکومت جهانی، ایده‌ای همراه با باورهای لیبرال درباره این‌که صلح نمی‌تواند در جهانی که به دولت‌های مختلف تقسیم شده، حاصل شود. به عبارت بهتر، حالت جنگ و خصومت در جامعه بین‌المللی باید از طریق ایجاد حکومت جهانی پایان یابد.

در سطح کلان روابط بین‌الملل، دو رهیافت یادشده از جایگاه نسبتاً بالاتری برخوردارند و این مقاله بر اساس رهیافت لیبرالیسم، تدوین شده است و به نقش سازنده سازمان‌ها و نهادهای بین‌الملل در عصر جهانی‌شدن تأکید دارد. برای تبیین پیامدها و تأثیرات عضویت در سازمان تجارت جهانی بر صلح و امنیت افغانستان، از مدل اقتصادسنجی پانل دیتا استفاده می‌شود.

## ۳-۲. معرفی الگو و مدل اقتصادسنجی

بر اساس مدل اقتصادسنجی، تأثیرات عضویت در سازمان تجارت جهانی بر تعدادی از کشورهای منتخب عضو این سازمان، مورد بررسی قرار گرفته است. جامعه آماری شامل ۱۲ کشور منتخب عضو سازمان تجارت جهانی (اندونزی، نیجریه، کامبوج، بنگلادش، بولیوی، جامائیکا، غنا، پاکستان، مصر، تایلند، مراکش و اکوادور) می‌باشد که از ویژگی‌های مهم آن‌ها که مورد انتخاب واقع شده‌اند، این است که همه آن‌ها، مانند افغانستان، کشورهای در حال توسعه و یا توسعه‌نیافته هستند که در مقطعی از تاریخ سیاسی برخی از آن‌ها، ناامنی و جنگ داخلی وجود داشته است. در نتیجه با برآورد مدل می‌توان نتایج آن را به افغانستان تعمیم داد. داده‌های انتخاب‌شده بین سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۱۵ و به مدت ۱۱ سال مورد مطالعه قرار داده شده است.

این تحقیق بر این فرض است که عضویت در سازمان تجارت جهانی، منجر به بهبود امنیت و صلح در کشور و تسریع شدن روند توسعه افغانستان می‌شود که این امر را به شکل تابعی درآورده و شاخصی را برای امنیت و صلح به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته‌ایم و شاخص‌های دیگری را به عنوان متغیرهای مستقل در این مدل و تابع مد نظر قرار داده‌ایم.

روش انجام این پژوهش، توصیفی تحلیلی و مبتنی بر اسناد کتابخانه‌ای است که با آزمون‌های آماری دنبال خواهد شد. در این تحقیق، جهت استنباط و آزمون متغیرها و پاسخ به سؤال تحقیق، اطلاعات آماری رسمی منتشرشده برای ۱۲ کشور منتخب، مورد پردازش قرار می‌گیرد و به منظور آزمون متغیرها، کمی‌سازی و بررسی رابطه عضویت در WTO، صلح و امنیت در کشورهای مورد نظر برای دوره مشخص، از مدل‌های اقتصادسنجی شناخته‌شده استفاده خواهد شد. روش گردآوری اطلاعات در این تحقیق از نوع کتابخانه‌ای شاخه اسنادی می‌باشد؛ چرا که اطلاعات مربوط به متغیرهای مستقل و وابسته برای کشورهای منتخب عضو WTO از منابع معتبر، مانند بانک جهانی<sup>۱</sup>، دریافت گردیده است و مدل بر اساس این اطلاعات تدوین خواهد شد و مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت. پس از جمع‌آوری داده‌های مربوط، به متغیرهای مدل تحقیق با استفاده از رگرسیون داده‌های ترکیبی و آزمون‌های آماری F لیمر و هاسمن و انتخاب یکی از روش‌های رگرسیون اثرات مشترک و یا اثرات ثابت و یا اثرات تصادفی، به تحلیل ارتباط بین متغیرهای مدل با شاخص صلح و امنیت کشورهای جامعه آماری می‌پردازیم.

1. World Bank.

## ۴-۲. برآورد الگو

مدل استفاده شده در این پژوهش بر اساس الگوی «تیواری»<sup>۱</sup> (۲۰۱۰) و «آندو»<sup>۲</sup> (۲۰۰۹) می باشد. در این تحقیق نیز پس از جمع آوری داده های مربوط، به متغیرهای تحقیق و تجزیه و تحلیل با استفاده از رگرسیون به برآورد ارتباط بین متغیرهای تحقیق خواهیم پرداخت.

$$DEM_{it} = \beta_0 + \beta_1 FDI_{it} + \beta_2 GDP_{it} + \beta_3 M_{it} + \beta_4 NM_{it} + \beta_5 TBit + \beta_6 RE_{it} + \alpha_{it}$$

متغیرهای مدل به شرح زیر می باشد:

DEM: شاخص صلح و امنیت است که به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. این شاخص شناخته شده جهانی، توسط مؤسسه اقتصاد و صلح (IEP)<sup>۳</sup> سالانه مورد بررسی و ارزیابی قرار می گیرد.

FDI: سرمایه گذاری مستقیم خارجی است که به عنوان یکی از متغیرهای مستقل و شاخصی برای عضویت در سازمان تجارت جهانی در نظر گرفته شده است. برای سرمایه گذاری مستقیم خارجی، تعاریف مختلفی ارائه شده است. از جمله در اسناد تجارت و توسعه سازمان ملل متحد (UNCTAD) سرمایه گذاری مستقیم خارجی عبارت است از نوعی سرمایه گذاری که مستلزم مناسبات بلندمدت بوده و نشان دهنده منافع پایدار و کنترل واحد اقتصادی مقیم یک کشور (سرمایه گذار مستقیم خارجی یا بنگاه مادر) بر واحد اقتصادی مقیم کشور دیگر (سرمایه گذاری انجام شده در کشور میزبان به صورت شعبه فرعی بنگاه مادر) است.

GDP: تولید ناخالص داخلی است که به عنوان متغیر مستقل که می تواند بر صلح و امنیت کشورها تأثیرگذار باشد، در این تحقیق در نظر گرفته شده است.

M: مخارج نظامی می باشد که به عنوان متغیر مستقل در این مدل در نظر گرفته شده است که بیانگر هزینه های نظامی کشورهای منتخب است که با عضویت در سازمان های بین المللی مورد بازنگری قرار می گیرد.

NM: مخارج غیر نظامی است که به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شده است و بیانگر

1. Tiwari.  
2. Ando.  
3. The Institute for Economics and Peace.

هزینه‌های کشورها در امور غیر نظامی است.

TB: تراز تجاری است که یکی از مهم‌ترین مسائل اقتصادی کشورها است و نقش مهمی در رشد اقتصادی کشورها ایفا می‌کند. اهمیت تراز تجاری کشور از آن رو است که اطلاعات مهمی از روابط و موقعیت بین‌المللی یک کشور با سایر کشورهای دیگر را نشان می‌دهد. سیاست‌گذاران اقتصادی تلاش می‌کنند که تراز تجاری در حالت تعادل قرار داشته باشد و بررسی راه‌کارهایی برای بهبود کسری تراز تجاری را مورد توجه قرار می‌دهند (عزیزی و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۷).

RE: نرخ مؤثر ارز است که یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در رقابت‌پذیری بین‌المللی است و با افزایش آن رقابت‌پذیری صادرات کشور افزایش می‌یابد؛ بنابراین، نگه‌داشتن و یا بالابردن نرخ مؤثر ارز بر تراز تجاری کشور اثر مثبت و کاهش آن اثر منفی خواهد داشت و عوامل مختلفی بر نرخ مؤثر ارز تأثیرگذار است. شوک‌های وارده بر اقتصاد ممکن است در کوتاه‌مدت نرخ مؤثر ارز را جابه‌جا کند؛ ولی در مقاطع زمانی طولانی‌تر، نرخ مؤثر ارز تنها بر اساس متغیرهای بنیادی اقتصاد تنظیم می‌شود. شناسایی رابطه‌ای میان تغییرات در موقعیت رقابتی یک کشور و تغییرات در نرخ ارز مؤثر، از موضوع‌های مهم اقتصاد است (مجرد و رازینی، ۱۳۸۶: ۱۳۸).

نکته قابل توجه دیگر این است که همه متغیرها به‌صورت لگاریتم طبیعی وارد مدل شده‌اند.

### ۳. افغانستان و سازمان تجارت جهانی

تأسیس ۱۳۹۴

در ادامه برای ساده‌تر شدن روند تحقیق، سازمان تجارت جهانی را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین سازمان‌های بین‌الملل که می‌تواند بر عرصه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشورها تأثیر بگذارد، در نظر گرفته و روند عضویت افغانستان در این سازمان را به‌طور خلاصه مورد بحث و بررسی قرار می‌دهیم. یکی از مهم‌ترین نهادهای اقتصادی در دنیای کنونی و به‌خصوص پس از فروپاشی بلوک شرق (در اوایل دهه ۱۹۹۰)، سازمان تجارت جهانی است. این سازمان اگرچه مناسبات تجاری میان کشورها را تنظیم و هدایت می‌کند؛ اما گستره اثرگذاری آن از مرزهای تجاری فراتر رفته و ابعاد سیاسی، مالی و حقوقی و حتی اجتماعی را نیز تحت تأثیر قرار داده است (میرجود، ۱۳۹۳).

### ۳-۱. تأسیس سازمان تجارت جهانی

قبل از شکل‌گیری سازمان تجارت جهانی به‌شکل امروز، گات به‌عنوان یک موافقت‌نامه توانست حدود نیم قرن به‌عنوان تنها کارگزار در تجارت جهانی، زمینه‌آزادسازی تجاری و گسترش تجارت را به‌وجود بیاورد؛ اما از آنجایی که اولاً، گات تنها یک معاهده بود و دارای شخصیت حقوقی نبود و نتیجتاً سیستم مناسبی در موارد برخورد با شکایات را نداشت و ثانیاً، این‌که با گسترش عرصه‌های تجارت و فراتر رفتن زمینه‌های تجارت جهانی از بخش کالا به بخش خدمات (GATS)<sup>۱</sup> و همچنین دارایی‌های فکری (TRIPS)<sup>۲</sup>، ضرورت ایجاد سازمانی که بتواند توانایی رؤیاری با دو مسأله بالا را داشته باشد، توسط کشورهای عضو احساس شد. از این‌رو بود که در سال ۱۹۹۴، در چارچوب مذاکرات دور هشتم گات (دور اروگوئه)، تصمیم بر این شد که سازمان تجارت جهانی (WTO) تأسیس شود. به این ترتیب، در سال ۱۹۹۵، سازمان تجارت جهانی تأسیس شد و امروز بیش از ۹۷٪ از تجارت جهانی در چارچوب این نهاد انجام می‌پذیرد.

### ۳-۲. وظایف سازمان تجارت جهانی

- مدیریت و تسهیل عملیات اجرایی و توسعه اهداف سازمان تجارت جهانی. این سازمان چارچوب لازم برای اجرا و مدیریت موافقت‌نامه‌های چندجانبه را فراهم می‌سازد.
- فراهم نمودن امکانات گردهمایی اعضا برای مذاکره و شور درباره روابط چندجانبه تجاری. اجرای تفاهمات و مقررات مربوط به حل اختلاف.
- اجرای سازوکار بررسی سیاست‌های تجاری.
- همکاری با صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی و سازمان‌های وابسته به آن‌ها در موارد مقتضی.

هدف از تشکیل سازمان تجارت جهانی، ارتقای سطح زندگی و درآمد، تأمین اشتغال کامل، توسعه تولید و تجارت و بهره‌برداری بهینه از منابع جهانی حتی در بخش خدمات اعلام شده

1. General Agreement on Trade in Services.

2. Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights.

است.

همچنین با مطرح شدن ضرورت دستیابی به توسعه پایدار با توجه به بهره‌برداری بهینه از منابع جهان، لزوم محافظت از محیط زیست به‌طوری که با توسعه اقتصادی کشورها سازگاری داشته باشد، نیز از اهداف این سازمان است. در موافقت‌نامه تجارت چندجانبه تصریح شده است که باید اقدامات مثبتی صورت بگیرد تا کشورهای در حال توسعه بتوانند سهم بیش‌تر و بهتری از رشد تجارت بین‌المللی به‌دست آورند (احمدی، ۱۳۹۵: ۴۵).

### ۳-۳. اصول سازمان تجارت جهانی

اصول سازمان تجارت جهانی با کمی تفاوت، همانند اصول مندرج در موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت است. به‌طور کلی، سازمان تجارت جهانی بر چند اصل مهم مبتنی است (میرجود، ۱۳۹۳).

الف. اصل عدم تبعیض و اصل دولت کامله‌الوداد (MFN): طبق این اصل، هرگونه امتیاز بازرگانی یا تعرفه‌ای که از سوی یک کشور نسبت به هر کشور عضو اعمال می‌شود، به تمام شرکای تجاری عضو، قابل تعمیم است. تنها استثنای این اصل در مورد همگرایی اقتصادی همانند اتحادیه‌های گمرکی بین چند کشور است.

ب. استفاده از محدودیت‌های کمی در تجارت هم‌چون سهمیه‌بندی و صدور جواز واردات ممنوع بوده، حمایت از صنایع داخلی فقط از طریق تعرفه‌های گمرکی شفاف امکان‌پذیر است.

ج. کاهش تدریجی و تثبیت تعرفه‌های گمرکی و حذف موانع تجاری و غیر تعرفه‌ای؛ مگر در مورد محصولات کشاورزی کشورهایی که با مشکل در پرداخت‌ها مواجه هستند.

د. برقراری نظام تعرفه‌های ترجیحی با هدف اعطای امتیازات تجاری به بعضی از فرآورده‌های کشورهای در حال توسعه، به‌منظور ساده‌سازی رقابت محصولات این کشورها با محصولات تولیدی کشورهای صنعتی.

هـ. هرگونه رفتار با کالای وارداتی که متفاوت با رفتار با کالاهای ساخت داخل باشد، توسط کشورهای عضو ممنوع است.

و. هرگونه عمل کشورهای عضو که جنبه فروش زیر قیمت تمام شده (DUMPING) داشته باشد، ممنوع است.

ز. انجام مشورت در مورد سیاست‌های بازرگانی با دیگر اعضا و حل و فصل اختلافات ناشی از روابط تجاری از طریق مذاکره، از دیگر وظایف مهم این سازمان بین‌المللی است.

### ۴-۳. نحوه پیوستن به سازمان تجارت جهانی

پیوستن به سازمان تجارت جهانی یک فرآیند نسبتاً طولانی است. این فرآیند ۱۰ مرحله دارد که بدین شرح است (احمدی، ۱۳۹۵: ۴۸):

أ. کشورهای خواهان عضویت با مذاکره با تعداد از اعضای گات، میزان حمایت کافی برای الحاق را باید ارزیابی کنند.

ب. تسلیم درخواست عضویت از سوی دولت متقاضی به دبیر کل سازمان تجارت جهانی.

ج. توزیع درخواست عضویت در نشست شورای نمایندگان سازمان.

د. در صورت وجود اتفاق نظر در شورا، گروه کاری برای بررسی درخواست الحاق و تهیه پیش‌بینی پروتکل الحاقیه کشور متقاضی تشکیل می‌شود.

هـ. تسلیم گزارش جامعی از رژیم تجارت خارجی کشور متقاضی به گروه کاری.

و. پاسخ به سؤالات مطروحه از سوی گروه کاری توسط دولت متقاضی.

ز. بررسی سازگاری رژیم تجارت خارجی کشور متقاضی در گروه کاری با مقررات سازمان.

ح. مذاکره کشور متقاضی با طرف‌های متعاقد ذینفع برای تنظیم جداول امتیازات تعرفه‌ای.

ط. پس از آن‌که در خصوص تدوین پیش‌نویس پروتکل الحاقیه و نیز محتوای جداول امتیازات تعرفه‌ای کشور متقاضی در گروه کاری اتفاق نظر حاصل شد، این پروتکل به شورای نمایندگان تسلیم می‌شود و با موافقت دو سوم اعضا با درخواست کشور متقاضی، دولت مربوطه باید پروتکل الحاقیه را امضا کند.

ی. پروتکل مورد بحث ظرف ۳۰ روز پس از تصویب آن در پارلمان کشور متقاضی به اجرا

درمی‌آید. البته در ماده ۱۱ موافقت‌نامه تأسیس سازمان تجارت جهانی تصریح شده است که طرف‌های متعاقد گات، برای عضویت در سازمان مذکور، باید جداول امتیازات خود در مورد کالاها و خدمات را نیز تسلیم کنند.

تعهدات کشورهای خواهان عضویت نه تنها امتیازات تعرفه‌ای را دربرمی‌گیرد؛ بلکه مستلزم پذیرش تمامی موافقت‌نامه‌هایی است که در مذاکرات دور اروگوئه موسوم به گات ۱۹۹۴ به تصویب رسیده است.

#### ۴. فرآیند الحاق افغانستان به سازمان تجارت جهانی

دولت جمهوری اسلامی افغانستان درخواست عضویت خود در سازمان تجارت جهانی را در نوامبر ۲۰۰۴ به این سازمان ارائه کرد. این درخواست رسمی پس از درخواست اولیه عضویت که توسط دولت انتقالی جمهوری اسلامی افغانستان انجام شد، صورت گرفت. بر این اساس، در تاریخ ۱۳ دسامبر ۲۰۰۴، شورای عمومی سازمان تصمیم گرفت که کمیته کاری را جهت بررسی درخواست عضویت افغانستان در این سازمان را براساس توافق‌نامه ۷ مراکش ایجاد نماید.

پس از درخواست رسمی دولت جمهوری اسلامی افغانستان جهت عضویت در این سازمان، جلسه‌های متعددی توسط کمیته کاری تشکیل شده برای افغانستان، برای بررسی عضویت این کشور بین مسئولان این سازمان و مقامات افغانستان برگزار گردید و هم‌چنین نامه‌نگاری‌های متعددی جهت پاسخ به سؤالات مسئولان سازمان صورت گرفت.

این کمیته کاری در تاریخ‌های ۳۱ جنوری ۲۰۱۱، ۱۸ جون ۲۰۱۲، ۷ دسامبر ۲۰۱۳، ۲۵ جولای ۲۰۱۳ و ۱۱ نوامبر ۲۰۱۵ برگزار شد. در نهایت و در تاریخ ۱۱ نوامبر، این کمیته کاری بسته عضویت افغانستان در این سازمان را تأیید کردند که این بسته در دهمین کنفرانس وزرای سازمان که در دسامبر ۲۰۱۵ و در کشور نایروبی برگزار گردید، مورد تأیید سازمان قرار گرفت. در ۲۹ جون ۲۰۱۶، افغانستان به حیث صد و شصت و چهارمین عضو سازمان تجارت جهانی و دهمین کشور «کم‌تر توسعه یافته» که به این سازمان راه یافته، لقب گرفت. پس از عضویت و در روزهای ۱۱ الی ۱۴ جولای ۲۰۱۶، نشستی در شهر بانکوک تایلند با حضور مقامات افغانستان و هم‌چنین مقامات سازمان تجارت جهانی و سازمان ملل، جهت بررسی سیاست‌های افغانستان پس از عضویت برگزار شد. در این نشست افغانستان اعلام کرد که مهم‌ترین اولویت این کشور

پس از عضویت در این سازمان، جذب سرمایه‌گذاران خارجی و هم‌چنین افزایش صادرات و ساختن زیرساخت‌های لازم جهت شرکت در تجارت بین‌المللی است.

## ۵. خلاصه فرآیند عضویت افغانستان در سازمان تجارت جهانی

- افغانستان در ۱۴ نوامبر ۲۰۰۴ درخواست عضویت خود را به سازمان تجارت جهانی ارائه نمود.

- در ۱۳ دسامبر ۲۰۰۴ توانست عضو ناظر سازمان جهانی تجارت گردد.

- در مرحله بعد، گروه کاری برای بررسی عضویت و الحاق افغانستان به WTO تشکیل شد.

- در مارچ ۲۰۰۹ تفاهم‌نامه رژیم تجارت خارجی (MFTR) ارائه شد.

- در ادامه به بیش از ۵۰۰ سؤال مطرح‌شده از جانب کشورهای عضو، هم‌چون ایالات متحده آمریکا، اتحادیه اروپا، استرالیا، کانادا، ژاپن و تایوان، توسط افغانستان پاسخ داده شد.

- پنج جلسه گروه کاری افغانستان در تاریخ‌های ۳۱ جنوری ۲۰۱۱، ۸ جون ۲۰۱۲، ۷ دسامبر

۲۰۱۲، ۲۵ جولای ۲۰۱۳ و در نهایت در نوامبر ۲۰۱۵ در مقر سازمان جهانی تجارت

تشکیل شد که وظایف این گروه ارائه اسناد مورد نیاز به الحاق افغانستان به سازمان جهانی

تجارت و پاسخ‌دادن به سؤالاتی که از سوی سایر کشورهای عضو مطرح می‌شد. کشور

هلند ریاست الحاق افغانستان به سازمان تجارت جهانی یا WTO را به عهده داشت.

ارائه پاسخ به سؤال اصلی تحقیق و این‌که عضویت افغانستان در سازمان تجارت جهانی چه

تأثیری بر صلح و امنیت این کشور دارد، نیازمند بررسی آزمون رگرسیون انجام‌شده برحسب مدل

اقتصادسنجی ذکرشده، برای کشورهای منتخب است.

## ۶. آزمون‌ها و رگرسیون انجام‌شده برحسب مدل اقتصادسنجی

### ۶-۱. آزمون مانایی لوین لین چو

اساس آزمون ریشه واحد بر این منطق استوار است که وقتی یک فرآیند خود رگرسیونی

مرتبه اول  $\rho = 1$ ،  $Y_t = \rho Y_{t-1} + U_t$  باشد، در آن صورت سری  $Y_t$  دارای ریشه واحد است.

بر اساس آزمون ریشه واحد، چنانچه معناداری آماره آزمون کم‌تر از ۰,۰۵ باشد، متغیرهای

پژوهش در طی دوره پژوهش مانا هستند. جدول زیر نتایج حاصل از بررسی مانایی متغیرهای پژوهش با استفاده از این آزمون را نشان می‌دهد.

خلاصه آزمون مانایی متغیرهای تحقیق

| متغیرهای پژوهش | آماره آزمون لوین لین چو | معناداری |
|----------------|-------------------------|----------|
| DEM            | -5.567                  | ۰.۰۰۰۰   |
| FDI            | -5.00251                | ۰.۰۰۰۰   |
| GDP            | -4.59496                | ۰.۰۰۰۰   |
| M              | -7.98527                | ۰.۰۰۰۰   |
| NM             | -19.4808                | ۰.۰۰۰۰   |
| RE             | -4.08598                | ۰.۰۰۰۰   |
| TB             | -8.44919                | ۰.۰۰۰۰   |

منبع: محاسبات نرم‌افزاری محقق

همان‌طور که ملاحظه می‌گردد، تمامی متغیرهای تحقیق، سطح معناداری در آزمون مانایی کوچک‌تر از ۵٪، نشان می‌دهد که تمامی متغیرها مانا هستند. این بدان معنا است که میانگین و واریانس متغیرها در طول زمان و کوواریانس متغیرها بین سال‌های مختلف ثابت بوده است. در نتیجه کشورهای مورد بررسی تغییرات ساختاری نداشته و استفاده از این متغیرها در مدل، باعث به‌وجود آمدن رگرسیون کاذب نمی‌شود.

بنیاد اندیشه

تأسیس ۱۳۹۴

## ۲-۶. آزمون اف-لیمر

گاهی اوقات داده‌هایی که ما با آن‌ها روبه‌رو هستیم، هم دربرگیرنده داده‌های سری زمانی و هم مقطعی می‌باشد. به چنین مجموعه‌ای از داده‌ها عموماً پانلی از داده‌ها یا پانل دیتا گفته می‌شود. از آزمون F لیمر برای مشخص شدن بین روش‌های داده‌های تلفیقی و داده‌های ترکیبی استفاده می‌شود؛ چنانچه اگر سطح معناداری آماره f کم‌تر از ۰,۰۵ روش انتخابی روش داده‌های تلفیقی (panel) است و در غیر این صورت روش داده‌های ترکیبی (pool) مناسب خواهد بود.

در برآورد مدل پانل دیتا با دو حالت کلی روبه‌رو هستیم. حالت اول این است که عرض از مبدأ برای کلیه مقاطع یکسان است که در این صورت با مدل پول دیتا مواجه هستیم. حالت دوم عرض از مبدأ برای تمام مقاطع متفاوت است که به این حالت پانل دیتا گفته می‌شود. برای شناسایی دو

حالت فوق از آزمونی به نام اف-لیمر استفاده می‌شود؛ بنابراین، آزمون اف-لیمر برای انتخاب بین روش‌های رگرسیون پول‌دیتا (تلفیقی) و رگرسیون با اثرات ثابت استفاده می‌شود.

اگر سطح احتمال این آزمون بزرگ‌تر از ۵٪ است؛ بنابراین، روش پانل دیتا رد و روش پول‌دیتا پذیرفته می‌شود و اگر سطح احتمال این آزمون کم‌تر از ۵٪ است؛ بنابراین، روش پانل دیتا پذیرفته می‌شود.

### نتایج آزمون اف-لیمر

| نوع آزمون | آماره آزمون | سطح معناداری | نتیجه آزمون   |
|-----------|-------------|--------------|---------------|
| F لیمر    | ۱۱۵.۶۹۲۸۹۸  | ۰.۰۰۰۰       | روش پانل دیتا |

منبع: محاسبات نرم‌افزاری محقق

با توجه به این‌که آماره F به‌دست‌آمده برای مدل مورد نظر با مقدار ۱۱۵,۶۹۲۸۹۸ و سطح خطا کم‌تر از ۵ درصد است؛ لذا فرضیه صفر رد شده و استفاده از روش OLS (حداقل مربعات تلفیقی) سازگار نبوده و دارای کارایی نمی‌باشد و می‌بایست از روش اثرات ثابت و یا اثرات تصادفی استفاده کرد؛ به این منظور، از آزمون هاسمن استفاده می‌کنیم.

### ۳-۶. آزمون هاسمن

بعد از انجام آزمون F لیمر (چاو) و انتخاب مدل اثرات ثابت مقطعی برای انتخاب روش آزمون داده‌ها، از بین دو روش اثرات ثابت و اثرات تصادفی، از آزمون هاسمن استفاده می‌شود.

بعد از این‌که مشخص شد ناهمگنی در مقاطع وجود دارد و تفاوت‌های فردی قابل لحاظ کردن است، به‌منظور این‌که مشخص گردد کدام روش (اثرات ثابت و یا اثرات تصادفی) جهت برآورد مناسب‌تر است (تشخیص ثابت یا تصادفی بودن تفاوت واحدهای مقطعی)، از آزمون هاسمن استفاده می‌شود. در آزمون هاسمن، فرضیه صفر به‌معنای این است که ارتباطی بین جزء اخلاص مربوط به عرض از مبدأ و متغیرهای توضیحی وجود ندارد و آن‌ها از یکدیگر مستقل هستند؛ در حالی که فرضیه مقابل به این معنا است که بین جزء اخلاص مورد نظر و متغیرهای توضیحی با مشکل تورش و ناسازگاری مواجه می‌شویم؛ بنابراین، بهتر است در صورت پذیرفته‌شدن فرض H۱ از روش اثرات ثابت استفاده کنیم. تحت فرضیه H۰، اثرات ثابت و اثرات تصادفی هر دو

سازگار هستند؛ ولی روش اثرات ثابت ناکارا است. فرضیهٔ آزمون هاسمن به صورت زیر خواهد بود.

اثرات تصادفی  $H_0$

اثرات ثابت  $H_1$

لذا به طور خلاصه فرضیهٔ صفر در آزمون هاسمن، توصیه به استفاده از روش تصادفی و فرضیهٔ یک، استفاده از روش اثرات ثابت دارد.

در ادامه با توجه به این که در تخمین مدل مورد اشاره نمی توان از مدل عمومی با یک عرض از مبدأ مشترک برای همهٔ مقاطع استفاده کرد، لازم است برای انتخاب بین الگوهای اثرات ثابت و اثرات تصادفی، از آزمون هاسمن استفاده شود. نتیجهٔ حاصل از به کارگیری آزمون به صورت زیر می باشد.

#### نتایج آزمون هاسمن

| نوع آزمون | آمارهٔ آزمون | سطح معناداری | نتیجهٔ آزمون   |
|-----------|--------------|--------------|----------------|
| هاسمن     | ۲۳,۴۷۰,۸۹۴   | ۰.۰۰۰۷       | روش اثرات ثابت |

منبع: محاسبات نرم افزاری محقق

تأسیس ۱۳۹۴

با توجه به این که سطح خطای آمارهٔ هاسمن تقریباً برابر با صفر می باشد، در نتیجه مناسب ترین روش برای تخمین مدل رگرسیونی، روش اثرات ثابت می باشد.

#### ۶-۴. نتایج آزمون رگرسیون

نتایج آزمون متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته و با استفاده از روش اثرات ثابت بر روی نمونه های آماری تحقیق انجام شده است که در جدول زیر ارائه شده است.

## نتایج آزمون فرضیه‌های تحقیق

متغیر وابسته: رشد اقتصادی

| متغیرهای مستقل     | ضریب      | آماره تی  | سطوح احتمالی |
|--------------------|-----------|-----------|--------------|
| C                  | ۳.۵۲۱۶۶۷  | ۳۲.۷۹۶۱۱  | ۰.۰۰۰۰       |
| FDI                | ۰.۱۶۵۱۲۱  | ۴.۰۷۵۶۹۸  | ۰.۰۰۰۱       |
| GDP                | ۰.۶۹۵۲۶۳  | ۴.۷۰۵۳۷۸  | ۰.۰۰۰۰       |
| M                  | ۰.۰۲۴۳۰۲  | ۱.۵۶۰۰۲۱  | ۰.۱۲۱۵       |
| NM                 | -۰.۰۴۵۶۲۷ | -۰.۸۷۰۴۴۰ | ۰.۳۸۵۹       |
| TB                 | ۰.۱۱۱۳۹۱  | ۲.۶۴۸۷۷۴  | ۰.۰۰۹۲       |
| RE                 | -۰.۰۱۳۶۶۶ | -۱.۹۲۳۰۲۹ | ۰.۰۵۷۰       |
| R2                 | ۰.۷۵۷۷۷۷  |           |              |
| F-statistic        | ۱۵۲.۱۱۶۰  |           |              |
| (Prob(F-statistic) | ۰.۰۰۰۰۰۰  |           |              |
| Durbin-Watson      | ۱.۷۵۷۹۷۹  |           |              |

منبع: محاسبات نرم‌افزاری محقق

با توجه به جدول، مقدار ضریب تعیین تعدی شده برابر ۰.۷۵۷۷۷۷ می‌باشد که بیانگر آن است ۷۵٪ از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل توضیح داده می‌شود. سطح معناداری آماره F برابر با ۰.۰۰۰۰ می‌باشد که بیانگر معنادار بودن کل مدل می‌باشد.

به‌طور خلاصه نتایج نشان می‌دهد اگر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای منتخب یک فیصد افزایش پیدا کند، متغیر وابسته در سطح خطا کم‌تر از ۵ فیصد، ۰.۱۶ فیصد افزایش می‌یابد.

اگر تولید ناخالص داخلی یک فیصد افزایش پیدا کند، متغیر وابسته در سطح خطا کم‌تر از ۵ فیصد، ۰.۶۹ فیصد افزایش می‌یابد.

اگر تراز تجاری یک فیصد افزایش پیدا کند، متغیر وابسته در سطح خطا کم‌تر از ۵ فیصد، ۰.۱۱ فیصد افزایش می‌یابد.

اگر نرخ مؤثر ارز یک فیصد افزایش پیدا کند، متغیر وابسته در سطح خطا کم‌تر از ۵ فیصد، ۰.۰۱ فیصد کاهش می‌یابد.

متغیر مخارج نظامی دولت و مخارج غیر نظامی دولت در سطح خطا کم‌تر از ۵ فیصد معنادار نمی‌باشند؛ یعنی توضیحی را در این مدل ندارند و اثرات آن‌ها بر متغیر وابسته را نمی‌توان مورد تحلیل قرار داد.

### نتیجه‌گیری

از مباحث مهمی که در حوزه سازمان‌های بین‌المللی در روابط بین‌الملل مطرح است، جایگاه سازمان‌های بین‌الملل و تأثیر این نهادها بر امنیت و صلح کشورهای عضو آن‌ها است. افغانستان نیز در ادوار مختلف در تعامل با سازمان‌های بین‌المللی بوده است که برخی از این تعاملات به نیمه اول قرن گذشته برمی‌گردد و بخشی از این تعاملات در قرن جدید و با حضور آمریکا در این کشور، بیش‌تر از قبل شده است و در طی سال‌های اخیر به عضویت و سهم‌گیری بیش‌تری در برخی سازمان‌ها، مانند سازمان تجارت جهانی، منجر شده است. افغانستان در طی بیش از یک‌دهه اخیر، با استفاده از ارتباطات و تعاملاتی که با نهادها و سازمان‌های مختلف بین‌الملل داشته، توانسته است از برخی فرصت‌ها و مزیت‌های آن‌ها استفاده کند تا بتواند زودتر به ثبات سیاسی و اقتصادی برسد و مسیر توسعه را با سرعت بیش‌تری طی کند. پرسش اصلی که در این تحقیق مطرح شد، این بود که عضویت افغانستان در سازمان‌های بین‌المللی و مشخصاً در سازمان تجارت جهانی، چه تأثیری بر ثبات، امنیت و توسعه آن دارد؟ برای پاسخ به این پرسش، در ابتدا دو رهیافت کلان در روابط بین‌الملل در مورد سازمان‌های بین‌الملل و تأثیر آن‌ها بر ثبات و امنیت مطرح شد که در این پژوهش با توجه به رهیافت لیبرالیسم، متن تدوین گردید. در ادامه، سازمان تجارت جهانی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین سازمان‌های بین‌المللی در عصر جهانی‌شدن که بر ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و حقوقی کشورها می‌تواند تأثیرگذار باشد، در نظر گرفته شد و داده‌های مورد تجزیه و تحلیل برای فواصل زمانی بین سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۱۵ برای ۱۲ کشور منتخب از بانک جهانی گردآوری گردید. پس از گردآوری اطلاعات و تبیین مدل و آزمون‌های مورد نظر، نتایج زیر حاصل شده است.

- طبق نتایج به‌دست‌آمده از مدل، با عضویت در سازمان تجارت جهانی، سرمایه‌گذاری

مستقیم خارجی می‌تواند افزایش یابد و به همین دلیل، به‌عنوان یکی از شاخص‌های مستقل در نظر گرفته شده است و یک فیصد افزایش در این شاخص، باعث تأثیر مستقیم بر شاخص صلح و امنیت کشورها می‌شود و ۰,۱۶ فیصد شاخص صلح و امنیت را افزایش می‌دهد.

- تولید ناخالص داخلی کشورها نیز به‌عنوان یکی دیگر از متغیرهای مستقل در نظر گرفته شد که طبق نتیجه به‌دست‌آمده از مدل، می‌توان این نتیجه را گرفت که افزایش در تولید ناخالص داخلی که ناشی از عضویت کشورها در سازمان تجارت جهانی است، تأثیر مستقیم بر شاخص صلح و ثبات کشورها داشته است؛ به‌طوری که یک فیصد افزایش در تولید ناخالص داخلی کشورها، باعث ۰,۶۹ فیصد افزایش شاخص صلح و امنیت کشورها می‌گردد.

- تراز تجاری شاخص دیگری از آزادسازی تجاری است که رابطه مستقیم با متغیر وابسته مدل دارد و افزایش در آن که با عضویت کشورها در سازمان تجارت جهانی اتفاق می‌افتد، باعث افزایش سطح صلح و ثبات کشورها می‌گردد؛ به‌طوری که یک فیصد افزایش در این شاخص، باعث ۰,۱۱ فیصد افزایش در شاخص صلح و امنیت کشورها می‌گردد.

- نرخ مؤثر ارز نیز یکی دیگر از شاخص‌های آزادسازی تجاری در نظر گرفته شده است که تغییرات در آن ناشی از عضویت کشورها در سازمان تجارت جهانی است و این شاخص، رابطه عکس با شاخص صلح و امنیت داشته است که میزان اثرگذاری آن نیز ناچیز است؛ یعنی یک فیصد افزایش در نرخ مؤثر ارز، باعث کاهش ۰,۰۱ فیصد در صلح و ثبات کشورها گردیده است.

- طبق نتایج به‌دست‌آمده از مدل، متغیرهای مخارج نظامی دولت و مخارج غیر نظامی دولت که با عضویت در سازمان تجارت جهانی می‌تواند دچار تغییرات شوند، در سطح خطای کم‌تر از ۵ فیصد معنادار نمی‌باشد؛ یعنی با این مدل، میزان تأثیرگذاری آن بر شاخص صلح و ثبات کشورها، توضیح داده نشده است و نمی‌توان آن را مورد تحلیل و بررسی قرار داد.

در جامعه و نمونه آماری این پژوهش که کشورهای منتخب عضو سازمان تجارت جهانی

هستند، سعی شده است کشورهای مورد بررسی قرار گیرد که از لحاظ اقتصادی و سیاسی، تقریباً هم‌سطح با کشور افغانستان باشند و در برخی از آن‌ها به دلیل وجود جنگ‌های داخلی، شاخص صلح و امنیت پایین بوده است. در نتیجه با برآورد مدل می‌توان نتایج آن را به افغانستان تعمیم داد. با توجه به اثر معناداری مثبت متغیرهای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، تولید ناخالص داخلی، تراز تجاری بر شاخص صلح و امنیت کشورهای منتخب عضو سازمان تجارت جهانی، می‌توان نتیجه گرفت که با توجه به دیدگاه لیبرالیسم، با عضویت افغانستان در این سازمان بین‌المللی، در سال‌های آینده، شاهد بالارفتن شاخص صلح، ثبات و امنیت در این کشور و در نتیجه تسریع شدن روند توسعه آن خواهیم بود و نتایج این پژوهش، از چشم‌اندازی روشن برای افغانستان با عضویت در سازمان تجارت جهانی حکایت دارد.

### پیشنهادهای تحقیق

- با توجه به نتیجه‌گیری انجام‌شده با توجه به نتایج مدل، پیشنهادات زیر ارائه گردیده است.
  ۱. با توجه به رابطه مستقیم شاخص سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر شاخص صلح و امنیت، پیشنهاد می‌شود که با مشوق‌های سرمایه‌گذاری، ایجاد بیمه‌های سرمایه‌گذاری و تضمین سودآوری برای سرمایه‌گذاران خارجی، این شاخصه را بهبود بخشند تا در دنیای تجارت کنونی، قابلیت رقابت را داشته باشند.
  ۲. با توجه به اثر مثبت شاخص تولید ناخالص داخلی بر شاخص صلح و امنیت، پیشنهاد می‌گردد از مزیت‌های مختلف نسبی کشور در سکتورهای مختلف جهت بالابردن میزان تولید ناخالص داخلی کشور استفاده گردد تا با تقویت این شاخصه کلان و مهم اقتصادی، صلح و ثبات کشور تضمین گردد.
  ۳. با توجه به اثر مثبت تراز تجاری بر شاخص صلح و امنیت، پیشنهاد می‌گردد که با فراهم‌نمودن زمینه‌های تولید ملی و افزایش کیفیت و نظارت بر محصولات داخلی و انتخاب سیاست‌های افزایش صادرات، ابتدا کسری تراز تجاری را کاهش داده و در نهایت، خالص صادرات و واردات را بهبود بخشیم تا شاخص صلح و امنیت بهبود یابد. از طرفی پیشنهاد می‌گردد که از واردات محصولات و کالاهای لوکس مصرفی خودداری شود و واردات کشور در زمینه‌های واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای افزایش یابد.

۴. با توجه به اثر منفی نرخ مؤثر ارز بر شاخص صلح و امنیت، پیشنهاد می‌شود که با ایجاد سیاست‌های ارزی مناسب و ایجاد ثبات ارزی، از به‌وجود آمدن بازارهای سیاه ارزی جلوگیری شود و ارزهای به‌دست‌آمده از صادرات، در زیرساخت‌های کشور و در بخش‌های تولیدی و صنعتی تزریق گردد و از افزایش آن جلوگیری به‌عمل آید.

## منابع

۱. احمدی، مصطفی (۱۳۹۵)، بررسی تأثیر عضویت در سازمان تجارت جهانی بر شاخص‌های توسعه کشورهای منتخب (مطالعه موردی افغانستان)، دانشگاه تهران، پایان‌نامه ماستری.
۲. اقارب‌پرست، محمدرضا (۱۳۸۶)، امنیت بین‌الملل از منظر پارادایم‌های اصلی روابط بین‌الملل، مجله راهورد سیاسی، شماره ۱۶.
۳. برومند، شهزاد و دیگران (۱۳۸۷)، امنیت اقتصادی در ایران و چند کشور منتخب (مطالعه تطبیقی)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی.
۴. بیگزاده، ابراهیم (۱۳۹۰)، سازمان‌های بین‌المللی، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.
۵. پیلتن، فرزاد (۱۳۸۳)، نقش جهانی‌شدن اقتصاد و سازمان تجارت جهانی در حرکت جنوب به سمت همگرایی جهانی، بررسی‌های بازرگانی، شماره ۱۰.
۶. درویشی، فرهاد (۱۳۸۹)، ابعاد امنیت در اندیشه و آرای خمینی، فصلنامه مطالعات راهبردی، دوره ۱۳، شماره ۴۹.
۷. دهقانی فیروزآبادی، سید جلال (۱۳۹۵)، کلیات روابط بین‌الملل، تهران، نشر مخاطب.
۸. سازمند، بهاره (۱۳۸۷)، مطالعه سازمان‌های بین‌المللی از چشم‌انداز تئوریک، تهران، فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۲.
۹. سازمند، بهاره (۱۳۸۴)، تحلیل سازه‌انگارانه از هویت ملی در دوران جنگ تحمیلی، فصلنامه مطالعات ملی، شماره ۲۲.
۱۰. عرفانی، محمدقاسم (۱۳۸۶)، جهانی‌شدن و دکترین مهدویت، تهران، مجموعه آثار سومین همایش بین‌المللی دکترین مهدویت با رویکرد سیاسی و حقوقی، جلد ۲.
۱۱. عزیزی، وحید، نادر مهرگان و غلامرضا یآوری (۱۳۹۴)، اثر آزادسازی تجاری بر تراز تجاری بخش کشاورزی ایران، اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال بیست و سوم، شماره ۹۲.
۱۲. کالبر، پل و دالر، دیوید، جهانی‌شدن رشد و فقر، ترجمه غلامحسین فیروزفر (۱۳۸۳)، تهران، مؤسسه عالی و پژوهش در مدیریت و برنامه‌ریزی.
۱۳. مجرد، محمدجعفر و ابراهیم‌علی رازینی (۱۳۸۶)، «رقابت‌پذیری مبتنی بر نرخ ارز مؤثر واقعی در ایران»، پژوهش‌نامه اقتصادی، شماره ۳.
۱۴. مشیرزاده، حمیرا (۱۳۹۳)، مطالعه سازه‌انگارانه سازمان‌های بین‌المللی و امکانات پژوهشی، تهران، فصلنامه سازمان‌های بین‌المللی، شماره ۵.

۱۵. مشیرزاده، حمیرا (۱۳۹۴)، تحول در نظریه‌های روابط بین‌الملل، تهران، انتشارات سمت.
۱۶. میرجود، سید مرتضی (۱۳۹۳)، نگاهی به تاریخچه و ساختار سازمان جهانی تجارت (WTO)، وبسایت <http://mirjoud.ir> تاریخ دسترسی: عقرب ۱۳۹۶.
۱۷. والتون، مایکل و راثو ویجانیدرا (۱۳۸۷)، فرهنگ و کنش عمومی، ترجمه علی بختیاری‌زاده، تهران، پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
۱۸. یزدانی، عنایت‌الله و زهرا صادقی (۱۳۸۹)، امنیت اجتماعی و تأثیر آن بر امنیت ملی (در قالب تهدیدات فرهنگی - اجتماعی)، ماهنامه مهندسی فرهنگی، سال چهارم، شماره ۳۹ و ۴۰.
19. Ando, shio (2009), The Impact of Defense Expenditure on Economic Growth: Panel Data Analysis Based On the Feder Model, The International Journal of Economic Policy Studies, Vol. 4 Article8.
20. Booth, Ken (1991), security and Emancipation, Review of International Studies, Vol. 17, No 4.
21. Tiwari, A. K and A. P. Tiwari (2010), Defence Expenditure and Economic Growth: Evidence from India, Journal of Cambridge Studies, Vol. 5 , No. 2-3 118.

پیوست‌ها

اف - لیمر

Redundant Fixed Effects Tests  
Equation: Untitled  
Test cross-section fixed effects

| Effects Test             | Statistic  | d.f.     | Prob.  |
|--------------------------|------------|----------|--------|
| Cross-section F          | 115.692898 | (11,114) | 0.0000 |
| Cross-section Chi-square | 329.792406 | 11       | 0.0000 |

ب - هاسمن

Correlated Random Effects - Hausman Test  
Equation: Untitled  
Test cross-section random effects

| Test Summary         | Chi-Sq. Statistic | Chi-Sq. d.f. | Prob.  |
|----------------------|-------------------|--------------|--------|
| Cross-section random | 23.470894         | 6            | 0.0007 |

Dependent Variable: DEM  
 Method: Panel Least Squares  
 Date: 12/09/17 Time: 22:42  
 Sample: 2005 2015  
 Periods included: 11  
 Cross-sections included: 12  
 Total panel (balanced) observations: 132  
 White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)

| Variable | Coefficien... | Std. Error | t-Statistic | Prob.  |
|----------|---------------|------------|-------------|--------|
| C        | 3.521667      | 0.107381   | 32.79611    | 0.0000 |
| FDI      | 0.165121      | 0.040513   | 4.075698    | 0.0001 |
| GDP      | 0.695263      | 0.147759   | 4.705378    | 0.0000 |
| M        | 0.024302      | 0.015578   | 1.560021    | 0.1215 |
| NM       | -0.045627     | 0.052418   | -0.870440   | 0.3859 |
| TB       | 0.111391      | 0.042054   | 2.648774    | 0.0092 |
| RE       | -0.013666     | 0.007106   | -1.923029   | 0.0570 |

## Effects Specification

## Cross-section fixed (dummy variables)

|                    |          |                       |           |
|--------------------|----------|-----------------------|-----------|
| R-squared          | 0.757777 | Mean dependent var    | 3.990566  |
| Adjusted R-squared | 0.751481 | S.D. dependent var    | 0.500638  |
| S.E. of regression | 0.110276 | Akaike info criterion | -1.445543 |
| Sum squared resid  | 1.386323 | Schwarz criterion     | -1.052434 |
| Log likelihood     | 113.4058 | Hannan-Quinn criter.  | -1.285801 |
| F-statistic        | 152.1160 | Durbin-Watson stat    | 1.757979  |
| Prob(F-statistic)  | 0.000000 |                       |           |

## د- آزمون‌های مانایی

Null Hypothesis: Unit root (common unit root process)  
 Series: RE  
 Date: 12/09/17 Time: 22:49  
 Sample: 2005 2015  
 Exogenous variables: Individual effects  
 Automatic selection of maximum lags  
 Automatic lag length selection based on SIC: 0 to 1  
 Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel  
 Total number of observations: 117  
 Cross-sections included: 12

| Method              | Statistic | Prob.** |
|---------------------|-----------|---------|
| Levin, Lin & Chu t* | -4.08598  | 0.0000  |

\*\* Probabilities are computed assuming asymptotic normality

Null Hypothesis: Unit root (common unit root process)  
 Series: TB  
 Date: 12/09/17 Time: 22:49  
 Sample: 2005 2015  
 Exogenous variables: Individual effects  
 Automatic selection of maximum lags  
 Automatic lag length selection based on SIC: 0 to 1  
 Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel  
 Total number of observations: 116  
 Cross-sections included: 12

| Method              | Statistic | Prob.** |
|---------------------|-----------|---------|
| Levin, Lin & Chu t* | -8.44919  | 0.0000  |

\*\* Probabilities are computed assuming asymptotic normality

Null Hypothesis: Unit root (common unit root process)  
 Series: NM  
 Date: 12/09/17 Time: 22:48  
 Sample: 2005 2015  
 Exogenous variables: Individual effects  
 Automatic selection of maximum lags  
 Automatic lag length selection based on SIC: 0 to 1  
 Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel  
 Total number of observations: 117  
 Cross-sections included: 12

| Method              | Statistic | Prob.** |
|---------------------|-----------|---------|
| Levin, Lin & Chu t* | -19.4808  | 0.0000  |

\*\* Probabilities are computed assuming asymptotic normality

بنیاد اندیشه  
 تأسیس ۱۳۹۴

Null Hypothesis: Unit root (common unit root process)  
 Series: M  
 Date: 12/09/17 Time: 22:48  
 Sample: 2005 2015  
 Exogenous variables: Individual effects  
 Automatic selection of maximum lags  
 Automatic lag length selection based on SIC: 0 to 1  
 Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel  
 Total number of observations: 117  
 Cross-sections included: 12

| Method              | Statistic | Prob.** |
|---------------------|-----------|---------|
| Levin, Lin & Chu t* | -7.98527  | 0.0000  |

\*\* Probabilities are computed assuming asymptotic normality

Null Hypothesis: Unit root (common unit root process)  
Series: GDP  
Date: 12/09/17 Time: 22:48  
Sample: 2005 2015  
Exogenous variables: Individual effects  
Automatic selection of maximum lags  
Automatic lag length selection based on SIC: 0 to 1  
Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel  
Total number of observations: 119  
Cross-sections included: 12

| Method              | Statistic | Prob.** |
|---------------------|-----------|---------|
| Levin, Lin & Chu t* | -4.59496  | 0.0000  |

\*\* Probabilities are computed assuming asymptotic normality

Null Hypothesis: Unit root (common unit root process)  
Series: FDI  
Date: 12/09/17 Time: 22:48  
Sample: 2005 2015  
Exogenous variables: Individual effects  
Automatic selection of maximum lags  
Automatic lag length selection based on SIC: 0 to 1  
Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel  
Total number of observations: 117  
Cross-sections included: 12

| Method              | Statistic | Prob.** |
|---------------------|-----------|---------|
| Levin, Lin & Chu t* | -5.00251  | 0.0000  |

\*\* Probabilities are computed assuming asymptotic normality